

Geçdigi bolsun, Aýasofýa!

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Geçdigi bolsun, Aýasofýa! GEÇDIGI BOLSUN, AÝASOFÝA!

Söýgülü okyjylarym, gezek ahyrsoñunda Aýasofýa hem geldi... Stambuluň orra-ortasynda ýakyn wagtda täze metjidiň açylmagyna garaşylýar!

Ýagny, gardaşym, bu waka akla-huşa sygjak zat däl.

Ýeri, şeýle metjidiň zerurlygy barmydy?

Elbetde ýokdy.

Gidiň Aýasofýanyň töweregine, edil birküç ädim beýlesinde Soltanahmet metjidini görersiňiz.

Soltanahmet metjidi diňe Stambuluň däl, alty minarasy bilen dünýäniň iň uly, iň owadan metjitleriniň biridir.

Önräk bir gezek... Rejep beý partiýasynyň mitinginde çykyş edýärdi.

Märekeden käbirleri oňa münberiň aşagyndan arzuwlaryny ýetirdiler:

– Aýasofýany metjit et!

Şonda Rejep beý olara şeý diýipdi:

– Siz ilki Soltanahmet metjidini bir dolduryň, Aýasofýany metjit etmelimi diýen meselä şondan soň seredäýeris.

Aýasofýa Atatürküň döwründe 1934-nji ýylда Ministrler Kabinetiniň karary esasynda muzeýe öwrülipdi.

Munuň nähili ýerlikli karardygyna indi-indi has gowy düşünýärис.

Günümüzde ony metjide öwürme kararyny orta oklap, dady-perýat etmäge başladylar!

“Ýok, gadyrdan, ol kararnamanyň kanuny güýji öñem ýokdy!”

Näme üçin ýokmuş?..

“Çünki kararnamanyň astyndaky Atatürküň goly galpmyş. Şonuň üçinem gürrüni gidýän kararnamanyň kanuny güýji ýokdur!”

Belli bir wagtlap halky şeýlekin geñsi çypdyrma bilen güýmemäge synanyşdylar. Emma taryhcýlar şol döwrüň metbugatyndan birnäçe mysallary getirip, bu ýalany pücege çykardylar.

Aýasofýa muzeýe öwrülensoň, kän wagt geçmänkä oña Atatürk gelip gidipdi.

Diýmek, Atatürk «Resmi gazetde» çykan golunyň galpdygyn dan hem habary ýokmuş!

Gördüler, bu ýalançylyklary (!) derege ýaranok, soň tapgyrlaýyn ýagdaýda 1934-nji ýylyň Ministrler Kabinetiniň Kararnamasy güýjüni ýitirsin diýip, Döwlet sowetine şikaýat etdiler.

Sud organlary olaryň öz elinde, elbetde, kanuny güýjüni ýitirmek talaby kabul ediläýmelidi. Başgaça bolubam bilmezdi.

(*Şu ýerde sözüme goşmaça bir bellik goşaýyn: Tejribeli žurnalist dostum bilen birnäçe gün öñ gürrüňdeş bolamda, sözümüz aýlanyp-dolanyp şuna diredi. Dostum ýagşy niyetde bolmagy gowy görýän biridi... Ol:*

– Göreli bakaly, sud prosesiniň netijesi nähili bolarka.

Belkäm, Döwlet soweti muny ret eder- diýdi. Menem:

– Şek-şübhäň bolmasyn, kararnamany ýatyrarlar – diýdim. – Özem biragyzdan. Munuň başga ýoly ýok. Olar şunça goh-galmagaly boş ýere turuzmadylar, eger ylalaşaň, seň bilen jedelete taýyn!.. Ol öz pikirinden dänerli däldi.

Jedel edip durmadyk, emma netije diýsim ýaly boldy.

Kararnamanyň kanuny güýji biragyzdan ýatryrıldı! Belligimi ýapýaryn.)

Söýgülü okyylarym, bar, şol Aýasofýa täzeden metjit bolanmyşam-da...

Eýse biz Türkié hökmünde mundan näme bähbit gazanýaryska? Hiç kim töwerekde başga metjidiň ýokdugy üçin adamlaryň namaza gidip bilmeýändigini aýdyp bilmez.

Eýse başga näme?

Gadyrdanlar, Fatih Sultan Mämmet Stambuly eýelände bu ajaýyp wizantiýa buthanasyny metjit edipdir, fond ýazgysynda şeýle diýilenmiş.

Başga?

Bize metjit gerekmiş!

Bular musulman, biz dälmişik!..

Ýeke maksatlary bar: AKP-ä ses beren köpcüligi täzeden gylawlandyryp, olara «Aperin!» diýdirmek, saýlawlarda ses gazar mak.

ABŞ, Russiá, Ýewropa bileleşigi, UNESCO, başga-da biziň üçin möhüm birnäçe ýurtlar we abraýly guramalar bu karara nägileliklerini bildirýär. (Bärde adam hasaplanmaga mynasyp däl patriarchlary, ýepiskoplary, poplary, monahlary agzamogam. Olar meniň gözümde hiç kim!)

Häzire çenli dünýäniň haýsam bolsa bir künjünden “Aperin size, bizem goldaýarys şu edýän işiňizi” diýip, seslenme gelmedi.

Üstesine, bärde aýratyn nygtap geçilmeli başga bir husus bar...

Biziň dostlarymyz we gardaşlarymyz (!), dindeşlerimiz bolan at-owazaly we patarrakyçy yslam döwletlerindenem şeýle goldaw almadyk.

Mysal üçin, niräň niresinde adyna Katar diýilýän ogrular ýurdy, niräň niresinde «bir millet – iki döwlet» diýilýän Azerbaýjan! Käbirleri üçin söweşlere girenimiz, nijeme şehitleri berenimiz beýleki yslam ýurtlary nirede?!

Hiç birinden ses-üýn ýok, hiç biri «Aýasofýa metjit bolsun» diýip bilenok!

Söýgülü okyjylarym, Aýasofýa metjide öwrülensoň, üns beriň, nämeler bolar:

- Müň ýarym ýyllyk mermer plitalaryň üstüne namaz okalsyn diýip, fabrik halylary düşeler;
- Muzeýi görmäge gelen ýerli we daşary ýurtly myhmanlaryň üst-basyny gapynyň agzynda barlarlar;
- “Bäri metjit, şortili girmek gadagan... Etegiň kelte, saňa uzyn etek bereli, şony geý... Göwüsleriňi gowja ýap!.. Namaz okaýanlara golaýlaşma...» Soňam içerik köwüşli girmek gadagançylygy girizilse, bolaýýaram...

Aýasofýa muzeýi Türkïyäniň pul çykarýan stanogy ýaly. Ol ýurdumya Topgapydan soň iň köp girdeji getirýän ikinji muzeý. Bütindünýä medeni mirasynyň nusgalyk eserleriniň biri.

Kim bilyär, şunça aýak diräp durușlaryna görä Aýasofýa metjit bolansoň, belkäm, işsizlik azalar, hemme zat arzanlar, ildeşlerimiziň yüzi güler!

Emin ÇÖLAŞAN.

«SÖZCÜ» gazeti, 11.07.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,

Stambul universitetiniň talyby. Publisistika